

S historikem a spisovatelem Pavlem Dvořákem

OD VELKÉ MORAVY k Hollywoodu

K letním měsícům patří i vzpomínka na osobnosti, které se nesmazatelně zapsali do našich dějin. Památka bratři Konstantina (Cyrila) a Metoděje a záhy na to mistra Jana Husa. Snad nejpoutavěji dokáže na Slovensku hovořit o vzdálené slovanské minulosti spisovatel Pavel Dvořák, o němž jsme se dozvěděli, že rovněž patří mezi čtenáře České besedy. Takže jak to bylo s Velkou Moravou, nebo se ve slovenských dějepisech skutečně objeví pojem Velkoslovenská říše?

Velká Morava je umělý název. Jak se to jmenovalo ve skutečnosti, to nevíme a možná se ani nikdy nedozvíme. A otázka je, jestli se to vůbec nějak jmenovalo. Termín Velká Morava se poprvé objevuje až sto let po jejím zániku, kdy v Byzanci použili termín Megalae Moravia, což ale spíš znamená vzdálená než velká Morava. Takže termín vlastně vznikl nepřesným překladem a až později zřejmě z vlasteneckých pohnutek se dostal do podoby Velkomoravská říše. Dnes věda používá termín Velká Morava, protože nějak tento útvar potřebuje nazvat, zejména pro období krále Svatopluka (s jeho jménem použil označení král dokonce sám papež, i když ex offio ho nikdy nikdo za krále nekorunoval). Takže s Velkou Moravou je to složité a archeologie vnesla do celé problematiky úplně nový revoluční pohled. Kdysi se to zdálo jednoduché: Přišel Mojmir a vyhnal Přibinu, čím vlastně vznikla Velká Morava sjednocením knížectví moravského a nitranského a později k tomu Svatopluk přidal Čechy a Krakovsko, vznikla poměrně rozsáhlá říše, než přišli staří Maďaři a rozbili ji. Tento pohled je už dnes nesprávný, neboť Velká Morava byla spíše vynucené spojení několika knížat a vládků. Ale nejdůležitější je to, že dnešní věda o tom nikdy nediskutovala. To

Tolik místa na podrobný výklad asi nemáme. Proto se chci vrátit k otázce, zda dojde ke změnám v učebnicích dějepisu a přejmenování Velké Moravy na řečneme Velkoslovenskou říši anebo je to už otázka pro historiky uzavřená?

Věda o tom nikdy nediskutovala. To

mohla být jen diskuse amatérů. Termín Velká Morava se vztahuje především na kraje podél řeky Moravy. I Mikulčice ležely vlastně uprostřed řeky Moravy a pod názvem Morava se označovaly oba břehy. Archeologové rozlišují, že například kultura na Děvině nebo v Bratislavě je blíže k Mikulčicím než například kultura z oblasti Nitra. I samotné vytvoření Velké Moravy je velmi relativní, neboť víme, že Přibina přišel za Dunaj i s vojskem, a to znamená, že neprohrál v bitvě. S největší pravděpodobností ustoupil proto, že i jeho vládkové se přidali na stranu Mojmira a jen s hrstkou věrných odešel za Dunaj, kde zřejmě spoléhal na pomoc některého frankého velmože, aby se mohl vrátit a porazit Mojmira. Jenže situace se vyvinula asi jinak, došlo k ochlazení vztahů mezi Franky a Přibinou, takže se můžeme domnívat, že Frankové dosáhli svého i dohodou s Mojmirem.

Uzavřeme tedy dávnou minulost a vraťme se o několik století blíže. O vás vím, že jste obrazně řečeno Vltavou křtěný a na Slovensko jste přišel v době, kdy mnozí Češi naopak museli odtud odejít. Jaké životní osudy vás přivedly na Slovensko?

U nás se říkalo křtěný Botičem, ale to je jedno. Nás hnala válka. Můj tatínek byl škodovák z Plzně a jako odborníka ho poslali do pohraničí do Teplic-Šanova, neboť uměl skvěle německy a byl i velice komunikativní člověk, proto ho poslali do oblasti tehdy napjatých vztahů. Ale když měla maminka rodit, odešla do Prahy k mému dědečkovi. Potom jsme ale museli doslova uprchnout z pohraničí, všechno

tam nechat a tatínka přeložili do Košic, po jejich obsazení Hortym do Prešova a potom do Bratislavy, kam jsme za ním přišli i my. Tu jsme žili jako cizí státní příslušníci, neboť tatínek byl zaměstnanec Škodových závodů, tehdy už Hermann Göring-Werke, a Němci se neptali, koho zaměstnávají, protože potřebovali odborníky. Například můj brácha, když šel na gymnázium, musel mít prezidentskou výjimku, že smí studovat a já dnes strašně lituju, že jsme ten papír někde ztratili.

Začínal jste, pokud vím, jako novinář, ale po roce 1968 jste měl problémy s publikováním a dal jste se na psaní scénářů a knih o vzdálenější historii...

Já jsem vystudoval historii, jsem absolventem Filozofické fakulty, katedry historie, takže ta historie není náhodná. Pak jsem pracoval jako novinář, ale po roce 1968 jsem dostal radu, abych raději z novin odešel sám, takže jsem nepatřil mezi ty, které vyhodili, mně jen poradili, co bylo o něco málo lepší. Tehdy jsem dostal nabídku z Nového slova, abych pro ně něco napsal, a tak se zrodil seriál, který obsahoval asi sto novinových stran a to později po určitých úpravách vyšlo knižně.

Co vás vedlo k zájmu o historii. Většinou to bývají kořeny v rodném kraji, nebo kde člověk prožil dětství, ale u vás to je od Plzně až po Košice...

Pro mne pojem vlasti znamená něco hrozně citlivého. Já jsem byl nešťastný, když jsem pracoval v Čechách jedno období v časopise Československý voják a někdo tam nadával na Slováky, a stejně těžce jsem nesl, když na Slovensku někdo nadával na Čechy. Já mám dvě vlasti a obě mám stejně rád. Dnes si myslím, že jestli rozdělení republiky nepřineslo nic dobrého, a o tom jsem přesvědčen, že spíš zlého, přece jen alespoň vzájemné vztahy se v mnohem poopravily. Dnes to cítím, když přijedu do Čech s bratislavskou značkou, a to samé říkají mi pražští přátelé, když přijedou na Slovensko, že nikdy nás

tu neměli tak rádi jako dnes. Mám pocit, že to je určitý pocit viny, kterou cítí obyčejní obyvatelé obou republik...

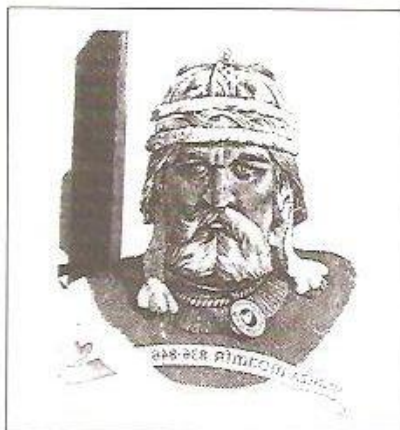
Dnes jste spisovatelem na volné noze, dokonce máte vlastní nakladatelství Rak, přitom víme, že dnešní doba kultury velmi nepřeje. Dá se tím uživit?

Opravdu dnešní doba kultury nepřeje, protože má zájmy podstatně jiné a podstatně nižší. Pro mne však byla určitá výhoda, že jsem na volnou nohu odešel už v roce 1972 s výjimkou pěti let, co jsem působil v časopise Československý voják, a když přišla revoluce, tak jsem byl připraven a věděl jsem, co to podnikání asi obnáší. I když už jsem měl dost let, padesátku na krku, ale události mne nezaskočily a věděl jsem, jak se musí člověk chovat, když chce přežít na volné noze. Myslím si, že jsem se prosadil nejen jako autor, ale i jako vydavatel. Vydal jsem několik pozoruhodných knih, které měly obrovský ohlas. Například Kroniky středověkého Slovenska dostaly 14 cen a to si myslím, že na vydavatelství jednoho člověka je slušný úspěch.

Poslední tradiční otázka: Na čem právě teď pracujete, co připravujete?

Dnes jsem trochu tříkolejný. Jako vydavatel ještě tento rok chci vydat Anonymovu kroniku, což je - myslím si - velký ediční čin, neboť poprvé vyjde tento kontroverzní spis, jenž byl předmětem sporů šovinistů a obranářů v 19. století, ve slovenštině s bohatým poznámkovým aparátém. Jsem přesvědčen, že to bude opět výjimečná a úspěšná publikace. Jako scenárista a moderátor bych chtěl pokračovat ve Stopách dávné minulosti. Tento rok jsou na to velmi omezené prostředky, proto jsme udělali pouze jeden film, a pokud budeme mít velké štěstí, snad se nám podaří letos ještě jeden. Ale možná příští rok už to bude lepší a mohli bychom udělat 6-7 filmů ročně jako kdysi.

A jako autor jsem se skvělým fotografem Karolem Kállayem vydal knihu Krvavá hraběnka, v originálu Krvavá grófká. Měla překvapující úspěch a v průběhu tří měsíců už vyšla ve druhém vydání, i v těchto strašných vedrech se prý velmi dobře prodává. Snad neprozradím nic předčasně, ale přišla nám neuvěřitelná nabídka z Hollywoodu, že by podle ní chtěli natočit film a co prý na to říkáme. Je pravda, že tato postava je světový fenomén, který poznají v Americe i v Argentině, jak

jsem se o tom mohl osobně přesvědčit, ale co teď bude dál, to vám dnes nevím říci. Kromě toho s Karolem Kállayem jsme se dohodli, že by bylo škoda se teď rozejít, i když jsme oba v pokročilém věku, a dospěli jsme k novému tématu - Jánošík. I to je postava nesmírně slavná i nosná. Pokud jsme v Krvavé hraběnce vykládali 150 let slovenské historie, tak i Jánošík je téma na velmi dlouhé období, a to v celoevropských

souvislostech, o čem se dost málo ví. Spojení na Rákocziho, kterému ruský car Petr nabídl polský královský trůn, platil jej Král slunce Ludvík XIV. a jenž zemřel v tureckém vyhnanství, to je námět na vyprávění v širším než slovenském rozměru. A ještě musím dodat, že často se mne lidé ptají, zda ještě vyjdou Odkryté dějiny, s nimiž jsem vlastně vešel do literatury faktu. Myslím si, že ne. Za těch pětadvacet let už archeologie neuvěřitelně pokročila. Spíše bych chtěl vydávat něco jako Kronika Slovenska, která by obsahovala i odkryté dějiny i všechno nové, co jsem stihl nastudovat. První svazek už připravuji a měl by se jmenovat Stopy dávné minulosti, neboť navazuje na úspěšný seriál. Druhý by se měl jmenovat Zrod národa a měla by to být jakási etnogenéza Slováků. A třetí, ale ten je ještě velmi vzdálený, by se mohl jmenovat Hledání vlasti a měl by být o tom, jak se Slovensko stalo historickým územím.

Jiří Výborný
Foto: autor

- královna nové doby?

Fenoménem posledních let minulého století se stal počítač. Ve spojení s další technikou dnes představuje rychlé spojení s kýmkoliv kdekoliv ve světě. Surfovat můžeme nejen na vodě, ale především na stránkách internetu. Okouzli nás například reklamní bannery. Počítače jsou pro děti jakousi novodobou hračkou, pro dospělé důležitým pracovním nástrojem. Pro mnohé z nás až zátěží, která může vyústit ve workoholizmus.

Ale podívejme se tak 155 let zpět. Mnohá hodnocení té doby nám dnes připadají staromódní a výrazy archaické. Dne 20. srpna 1845 spojila Olomouc železným pásem Prahu se světem. Nastal totiž historický okamžik železniční, neboť vjezd prvního vlaku-dobyvatele z Moravy do Čech byl pro mnohé naše předky něčím neobyčejným. Netrpělivě vyčkávali, jak ten vůz bez koní pojedě. Přitom se všude tancovalo a hodovalo ke cti a slávě novorozené dráhy Olomoucko-Pražské. Na dnešní Masarykovo nádraží v Praze dojel parostroj Bohémia, vedený inž. Janem Pernerem, nadšeným vlastencem a spoluvýstavcem dráhy. Takže na českou půdu vjela parodráha.

Dlužno poznamenat, že obrovský rozvoj železniční dopravy byl patrný od 40. let minulého století. Koleje začaly protínat především severní Moravu. Nelze vyjmenovat všechny lokální tratě, ale například Novojičínsko mělo od konce minulého století železniční spojení s velkými městy, se Slovenskem a v podstatě i se světem. Když naše děti a vnuci mají jet vlakem nebo vláčkem, je to pro ně zážitek. Jsou totiž často odchováni automobily (dalšími záznaky techniky). Když má někdo z dospělých jet ze Slovenska na Moravu, jede často do svého rodného kraje, který má určitě rád, takže se nebojí ani častého přestupování. Přímo okresní město Nový Jičín však má jednu železniční raritu: dvě nepropojitelná nádraží.

Závěr o vymoženostech techniky nechť si učiní každý sám a uváží, co nám v dané historické či současné době dalo či dává víc: železnice, automobily anebo počítače?

Jana Ottová

ŽELEZNIČE